ЛІТЕРАТУРА

1.*Никитин, М.В.* Основы лингвистической теории значения / Михаил Васильович Никитин. – Москва, 1988. – 165с. 2.*Чекулай И.В.* Ценность и оценка в категориальной структуре современного английского языка : : дисс. на соискание научной степени докт. филол. наук : спец. 10.02.04 «германские языки» / Игорь Владимирович Чеку лай; Белгородский гос. ун-т. – Белгород, 2006. – 473 с., ил. 3.*Бєссонова О.Л.* Оцінний тезаурус англійської мови: когнітивний і гендерний аспекти: дис. на здобуття наук. ступ. д-ра. філол. наук: спец. 10.02.04 «Германські мови» / Ольга Леонідівна Бєссонова; Донецький національний ун-т. – Донецьк, 2003. – 463 с. 4.*Виноградова Н.Г.* Синтаксические конструкции актуализации семантики аксиологической оценки: дисс. на соискание научной степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «германские языки» / Наталья Григорьевна Виноградова; Барнаульский гос. пед. ун-т. – Барнаул, 2004. – 172 с. 5.*Вольф Е.М.* Функциональная семантика оценки / Н.Д. Арутюнова (вступ.ст.), И.И. Челышева (вступ.ст.). – Изд. 3-е, стер. – М. : КомКнига, 2006. – 261с. – (Лингвистическое наследие XX века). 6.*Сэпир Э.* Градуирование / Эдуард Сэпир // Новое в зарубежной лингвистике. – Вып. 16:Лингвистическая прагматика. – М., 1985. – С. 43-154. 7.*Приходько А.И.* Когнитивно-дискурсивный потенциал оценки и способы его выражения в современном английском языке: дисс. на соискание научной степени докт. филол. наук : спец. 10.02.04 «германские языки» / Анна Ильинична Приходько; Запорожский гос. ун-т. – Запорожье, 2004. – 428 с. 8.*Кибрик А.Е.* Лингвистическая реконструкция когнитивной структуры // Вопросы языкознания. – 2008. – №4. – С.51-77.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

9.*Bronte A.* Agnes Gray [Electronic resourse] / Anne Bronte. – Access mode: http://ebooks.adelaide.edu.au/b/bronte/anne/b869a/. 10. *Austen J.* Pride and Prejudice [Electronic resourse] / Jane Austen. – Access mode: http://www.gutenberg.org/etext/1342. 11.*Defoe D.* The Fortunes and Misfortunes of the Famous Moll Flanders [Electronic resourse] / Daniel Defoe. – Access mode: http://www.gutenberg.org/etext/370. 12.*Richardson S.* Clarissa Harlowe [Electronic resourse] / Samuel Richardson. – Access mode: http://ebooks.adelaide.edu.au/r/ri:hardson/samuel/Clarissa/. 13.*Hardy Th.* Far from the Madding Crowd [Electronic resourse] / Thomas Hardy. – Access mode: http://www.gutenberg.org/etext/27.

ГОЛОВКО О.Б.

Севастопольський національний технічний університет

СПРИЙНЯТТЯ ТА ОБ’ЄКТИВАЦІЯ КОНЦЕПТУ РУХ

У статті розглядається зв’язок руху та сприйняття та аналізується перцептивний компонент значення лексичної одиниці.

Ключові слова: концепт, рух, сприйняття, значення слова, перцептивний компонент, свідомість.

В статье рассматривается связь между движением и восприятием и анализируется перцептивный компонент значения лексической единицы.

Ключевые слова: концепт, движение, восприятие, значение слова, перцептивный компонент, сознание.

The article deals with the study of the connection between movement and perception and analyzes the perceptible component of the meaning of lexical unit.

Key words: concept, movement, perception, meaning of the word, the perceptible component, consciousness.

Актуальність статті зумовлюється спрямованістю мовознавчих досліджень на вивчення проблем кодування та функціонування різних мовних одиниць та відсутністю у вітчизняній лінгвістиці праць, у яких може розглядатися концепт *РУХ*.

Об'єктом статті є концепт *РУХ* у сучасній іспанській мові.

Предметом даного дослідження є зв'язок між сприйняттям та об'єктивацією концепту *РУХ*.

Метою дослідження є розгляд репрезентації концепту *РУХ* через візуальне, аудійне та чуттєве сприйняття.

Наукова новизна статті полягає в тому, що вперше репрезентація концепту *РУХ* розглядається з позиції сприйняття.

Матеріалом слугували художні тексти сучасних іспанських письменників.

Розглядаючи концепт *РУХ*, ми спиралися на сприйняття, яке можна розділити на безпосереднє, тобто таке, що базується на відчутті руху спостерігачем, і уявне або ментальне, тобто усвідомлення положення або стану об'єкта в просторі в різні моменти часу.

Ми спробували сприйняти людину як відправну точку, з якою пов'язані основні види руху в часі і просторі, оскільки саме людина, сприйнявши імпульс руху, що витікає з природи, ніби повертає його назад, в навколишній світ, організовуючи за образом природи всю магічну діяльність [1: 228]. Через сприйняття навколишнього світу ми пізнаємо дійсність. У психології сприймання руху – це відображення зміни положення предметів у просторі, яке залежить від того, як сприймається рухомий предмет щодо іншого нерухомого або рухомого предмета [2: 271].

Про роль чуттєвого сприйняття писали в своїх роботах Й.А. Стернін [3], О.В. Падучева [4; 5], О.С. Кубрякова [6] та ін. За їхньою концепцією, сприйняття – це не пасивне споглядання світу, а активна й жива взаємодія з навколишнім середовищем [6: 17], тому через нього людина формує свої концепти про зовнішній світ. Будь-який рух сприймаємо за допомогою зорової, слухової, дотикової або поєднанням кількох систем організму. Світ тримається і живе поєднанням спокою (статистикою) та динаміки (руху) або, в іншому ракурсі, світ утворює саме той простір, у якому узгодженість і

протиріччя цих двох початків знаходять свій максимум, свій вищий сенс [7: 36-37].

Todo el cuerpo del anciano está clavado junto a la pared con sólida inmovilidad (1, p. 286).

Como en sus planes no entraban las explicaciones bruscas, una mañana al amanecer, advirtió a los padres de su futura que iba a ir a Montevideo a comprar el regalo de boda; montó a caballo, luego en el tren; llegó a la capital, se embarcó en un trasatlántico, y después de saludar cariñosamente a la tierra hospitalaria de America, se volvió a España (2, p. 272).

У першому реченні показана нерухомість, яка передається такими лексичними одиницями: *está clavado, con sólida inmovilidad,* а в іншому повна протилежність – рух: *entraban, iba a ir, montó a caballo, llegó a la capital, embarcó en un trasatlántico, se volvió.*

Зв'язок руху та сприйняття відбивається й закріплюється в мові, що підтверджується наявністю різноманітних лексичних одиниць, які передають це поняття з різною емоційною оцінкою, як наприклад:

Se despide del viejo y tira hacia adelante, por cuesta abajo (3, p. 77).

Avanzaba pesadamente, con fatigoso cabeceo, como movido por las olas de un mar irritado (4, p. 84).

Las hojas volaban llenando la calzada, remontándose hasta caer de nuevo desde las copas de los árboles (5, p. 415).

У поданих реченнях бачимо перцептивний компонент значення лексичної одиниці, тут можна зрозуміти як сприймається рух (tira adelante – велика поспішність, avanzaba pesadamente – рух з великими труднощами, volaban remontándose – легкість, невагомість, швидкість). Перцептивний варіант когнітивної лінгвістіки первинною точкою формування категорій вважає досвід сприйняття дійсності, який слугує основою для творення більш складних когнітивних структур, які знаходять своє відображення в мові та дискурсі [8: 68]. Рух частіше розуміють у вужчому значенні як просторово орієнтовану дію, як переміщення в просторі, як зміну локуса суб'єкта або об'єкта. Прототиповим образом такого руху в аспекті антропоцентричності народної картинни світу служить природна для людини дія, позначена дієсловом ходити, його синонімами та похідними [9: 96].

В. фон Гумбольдт писав, що споглядальність, яка живиться живою та найгармонійнішою напругою всіх духовних сил, сприймає без залишку все, що можна сприйняти в предметі, до того ж, не змішує окремих особливостей останнього, а виразно розмежовує їх. З розуміння двох аспектів будь-якого предмета, з відчуття правильного співвідношення між ними, з природного сприйняття того та іншого немов сама по собі народжується флексія як мовний вираз усієї повноти того, що споглядають та відчувають [10: 55].

Підтвердження знаходимо в засобах мови:

Tardó mucho en gastarse aquella emoción de contemplar la marcha vertiginosa, acompañada del viento, de la gran culebra de hierro que llevaba dentro de sí tanto ruido y tantas castas de gentes desconocidas, extrañas (6, p. 181).

За Г.В. Колшанським, мова, яка безпосередньо пов'язана своїм змістом зі свідомістю людини, є матеріалізацією цієї свідомості [11: 7]. Рух може сприйматися візуально, аудійно, тактильно, шляхом нюху та смаку. І ці відчуття знаходить вербальне втілення. Зорове сприйняття пов'язане з людиною, яка є центром усіх координат, щодо особи й відбувається дія або переміщення, людина яка не лише ідентифікує, але й дає оцінку тому, що бачить. *Vimos entonces a Efrén deslizarse entre los juncos como una gran culebra* (7, p. 411).

У повідомленні часто є певні маркери, які допомагають конкретизувати сприйняття й визначити стосовно чого або кого здійснюється рух. У наступному прикладі: *Cuando yo montaba en él para ir a la huerta o Argamasilla, disfrutaba mucho viendo como se asustaban las mulas y los caballos, y cómo los carreros nos echaban maldiciones cuando pasabamos* (8, p. 155) задано напрям руху (*a la huerta o Argamasilla*) та продемонстровано ставлення до самого просування (*se asustaban, nos echaban maldiciones*). У поданому нижче реченні сприйняття руху досягається шляхом зіставлення: рух – нерухомість. *El tren quedaba inmóvil horas enteras para dejar paso a otros cargados de hombres y de material militar* (9, p. 315). Тут якщо особа не просувається щодо інших предметів, то вона стоїть на місті. *Pero yo no podía moverme: estaba como clavada en el suelo* (7, p. 412), де *como clavada* тільки посилює цей ефект.

У виняткових випадках, коли людина нервує, сильно збуджена, зміни можуть сприйматися неадекватно. Наприклад: *Caminar o*

estarse quieto en un sitio, esperando, venía a ser lo mismo (10, p. 147), де через нервовий стан зовсім не помічають переміщення. Тому можна говорити про відносність руху в процесі сприйняття як головну його ознаку.

Те, що рух також може сприйматися аудійно, підтверджують приклади, знайдені в художніх творах. *Resonaban* означає, що хтось постукав у двері, тобто відбулася дія. *En la puerta resonaban unos golpes. – En marcha – dijo Juan* (11, p. 40).

El timbre sonó en el fondo de la casa, y a los pocos momentos se oyó el badajo de un bastón en la campana de cobre de la bastonera y poco después en el felpudo del pasillo se sintieron pasos en voz baja, y como remate un criado, al que destacaron en el umbral de la habitación las linternas de sus guantes blancos, pronunció el nombre del excelentísimo señor don Reinaldo dos Santos de Alburquerque de Silva (12, p. 87), де *se oyó* та *se sintieron pasos* говорить про аудійне сприйняття руху. *El arandino, sentado a la puerta, espera ahora la vuelta del hijo. Llegan voces y pisadas avanzando por el camino* (13, p. 98).

У цьому випадку конструкція з герундієм, яка формується з двох дієслів (*llegar* та *avanzar*), які означають переміщення, сполучається зі словами, що асоціюють зі звуками (*voces, pisadas*), результатом цього є сприйняття руху по дорозі.

У всіх наведених реченнях ми сприймаємо рух за допомогою слуху. У наступних прикладах ми знаходимо підтвердження, що рух може сприйматися нюхом. *Lo sé, pero es demasiada tu inmovilidad… Mécete…Cuando tan compuesta y perfumada te mueves en la mecedora, parece que entran vientos perfumados en la habitación* (12, p. 86). *Un aire marino, pesado y fresco, entró en mis pulmones con la primera sensación confusa de la ciudad: una masa de casas dormidas; de establecimientos cerrados; de faroles como centinelas borrachos de soledad* (14, p. 140). Лексичні одиниці *perfumada, marino*, *pesado, fresco* мають адекватні асоціації у свідомості людини, і разом з дієсловами *moverse* та *entrar* вони створюють образ руху за допомогою запахів.

Тактильне сприйняття дії вербалізується словами: *sentir, tocar, palpar, apalpar, tentar, tentalear* тощо. *Avanzó con precaución hasta que sintió el agua en su cuello, firmemente asentados los pies en la arena, y chapoteó un poquito con las manos* (15, p. 125). *Yo estaba aún,*

sintiendo la cabeza de la abuela sobre mi hombro, apretada por su abrazo y todas aquellas figuras me parecían iqualmente alargadas y sombrías (15, p. 170). Тут реалізовано рух, пов'язаний із певними діями, які ми відчуваємо нашим тілом, і цей рух сприймає наша свідомість.

Аналізуючи роль сприйняття в процесі репрезентації руху, ми дійшли висновку, що рух сприймається візуально, аудійно, тактильно, шляхом нюху та смаку. Від сприйняття, яке може бути безпосереднім та ментальним, залежить головна характеристика руху – його відносність.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Агапкина Т.А.* Концепт движения в обрядовой мифологии славян // Концепт движения в языке и культуре : сб. ст. / отв. ред. Т.А. Агапкина. – М. : Индрик, 1996. – С. 213-255.2 *Максименко С.Д.* Загальна психологія : [підруч. для студ. вищ. навч. закл.] / [С.Д. Максименко, В.О. Зайчук, В.О. Соловієнко та ін.] ; за заг. ред. С.Д. Максименка. – [2-е вид., перероб. і допов.]. – Вінниця : Нова Книга, 2004. – 701, [3] с.3. *Стернин И.А.* Лексическое значение слова в речи : [монография]. – Воронеж : Истаси, 1985. – 170 с.4. *Падучева Е.В.* Глаголы движения и их стативные дериваты / Логический анализ языка. Языки динамического мира / отв. ред. : Н.Д. Арутюнова, И.Б. Шатуновский. – Дубна : Междунар. ун-т природы, общества и человека, 1999. – С. 87-107.5.*Падучева Е.В.* Высказывание и его соотнесенность с действительностью: референциальные аспекты семантики местоимений : [монография] / отв. ред. Владимир Андреевич Успенский. – [5-е изд., испр.]. – М. : Едиториал УРСС, 2008. – 292 с. 6. *Кубрякова Е.С.* Язык и знание. На пути получения знаний о языке: части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познании мира . – М. : Языки славянских культур, 2004. – 560 с.7. *Топоров В.Н.* Об одном из парадоксов движения. Несколько замечаний о сверх-эмпирическом смысле глагола стоять, приемущественно в специализированных текстах / Концепт движения в языке и культуре : сб. ст. / отв. ред. Татьяна Алексеевна Агапкина. – М. : Индрик, 1996. – С. 7-89.8. *Потапенко С.І.* Мовна особистість у просторі медійного дискурсу (досвід лінгвокогнітивного аналізу) : [монографія] / С.І. Потапенко. – К. : Видав. центр Київськ. нац. лінгв. ун-т, 2004. – 359 с. 9. *Толстая С.М.* Акциональный код символического языка культуры: движение в ритуале / Концепт движения в языке и культуре : сб. ст. / отв. ред. Татьяна Алексеевна Агапкина. – М. : Индрик, 1996. – С. 89-104.10. *Гумбольдт В. фон.* Избранные труды по языкознанию : [пер. с нем. под ред. и с предисл. Г.В. Рамишвили]. – [2-е изд.]. – М. : Прогресс, 2001. – 397 с.11. *Колшанский Г.В.* Соотношение субъективных и объективных факторов в языке . – [2-е изд.]. – М. : Едиториал УРСС, 2005. – 232 с. – (Серия "Лингвистическое наследие XX века").

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. *Ruiz José Martínez (Azorín)*. El primer milagro /Cuentos españoles. – La Habana : Arte y literatura, 1976. – P. 281-289.2. *Baroja Pío.* Elizabide el vagabundo / Cuentos españoles. – La Habana : Editorial arte y literatura, 1976. – P. 269-281.3 *Cela Camilo José*. Viaje a la Alcarria . – Barcelona : Random House Mondadoré, S.A., 2003. – 199 p.4. *Ibánez Vicente Blasco*. Entre naranjos. – La Habana : Instituto cubano del Libro, 1972. – 287 p.5. *Santos Jesús Fernández.* Cabeza rapada / Cuentos españoles. – La Habana : Arte y literatura, 1976. – P. 413-419.6. *Alas Leopoldo* (Clarín). ¡Adiós, Cordera! / Leopoldo Alas / Cuentos españoles. – La Habana : Arte y literatura, 1976. – P. 177-189.7. *Matute Ana María.* Los chicos / Cuentos españoles. – La Habana : Arte y literatura, 1976. – P. 407-413.8. *Pavón Francisco García.* El ford /

І.О. Криворчук, А.М. Чернуха // Мозаїка: іспанська мова у творах майстрів оповідання. – К. : Ленвіт, 2003. – P. 154-157.9. *Ibánez Vicente Blasco*. Mare Nostrum. – La Habana : Arte y Literatura, 1975. – 534 p.10. *Egea José Corrales.* Rectificación de línea / І.О. Криворчук, А.М. Чернуха Мозаїка: іспанська мова у творах майстрів оповідання. – К. : Ленвіт, 2003. – P. 142-149.11. *Ruiz José Martínez (Azorín).* Sentado en el estribo / І.О. Криворчук, А.М. Чернуха // Мозаїка: іспанська мова у творах майстрів оповідання. – К. : Ленвіт, 2003. – P. 38-41.12. *Gómez de la Serna Ramón*. El pez único / Biblioteca básica de literatura española. – La Habana : Arte y literatura, 1976. – P. 327-333. 13. *Zunzunegui Juan Antonio de.* El milagro / І.О. Криворчук, А.М. Чернуха Мозаїка: іспанська мова у творах майстрів оповідання. – К. : Ленвіт, 2003. – P. 94-99.14. *Laforet Carmen*. Nada. Premio Nadal 1944. – Octava impresión. – Barcelona : Destino, 2005. – 276 p.
15. *Laforet Carmen*. El veraneo / І.О. Криворчук, А.М. Чернуха // Мозаїка: іспанська мова у творах майстрів оповідання. – К. : Ленвіт, 2003. – P. 121-129.

ГОРЧАК Т.Ю.
Київський національний лінгвістичний університет

ОБРАЗНИЙ ПРОСТІР ВІРША В. Б. ЙЄЙТСА “ПЛАВАННЯ ДО ВІЗАНТІЇ”: ЛІНГВОКОГНІТИВНИЙ АНАЛІЗ

Статтю присвячено лінгвокогнітивному аналізу словесних поетичних образів у вірші “Плавання до Візантії” В. Б. Йейтса, який є одним з найяскравіших представників символізму в англійській поезії ХХ століття. Аналіз словесних образів у поетичному тексті здійснюється шляхом визначення різних видів мапування, задіяних у їхньому формуванні. З'ясування особливостей функціонування словесних образів у вірші дозволяє визначити зміст архетипних символів, до яких звертається поет, надаючи їм авторського переосмислення.

Ключові слова: лінгвокогнітивний аналіз, словесний образ, мапування, архетипний символ.

Статья посвящена лингвокогнитивному анализу словесных поэтических образов в стихотворении “Плавание в Византию” В. Б. Йейтса, который является одним из самых ярких представителей символизма в английской поэзии ХХ века. Анализ словесных образов в поэтическом тексте осуществляется путем определения различных видов картирования, которые задействованы в их формировании. Установление особенностей функционирования словесных образов в стихотворении позволяет определить содержание архетипных символов, к которым обращается поэт, подвергая их авторскому переосмыслению.

Ключевые слова: лингвокогнитивный анализ, словесный образ, картирование, архетипный символ.

The article focuses on the cognitive analysis of verbal images in the poem “Sailing to Byzantium” by W. B. Yeats, who is one of the brightest representatives of the 20th century English symbolism. The verbal images analysis in poetry is carried out in terms of different types of mapping, which take part in their formation. Determination of the specific features in their functioning makes it possible to define archetypal symbols, which are used by the poet in the original way.

Key words: cognitive analysis, verbal image, mapping, archetypal symbols.